

ศิลป์ในถิ่น : แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

Arts in local: learning management in art education to development of community

Received February 13, 2023

Revised April 5, 2023

Accepted April 11, 2023

ทิวาพร อรรคอำนวย¹

นงนุช สุพรรณผล²

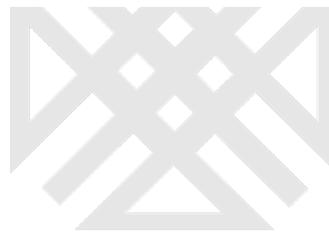
บทคัดย่อ

ศิลป์ในถิ่น : การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาที่บูรณาการไปสู่การพัฒนาบริบทชุมชนในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ โดยใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมและศิลปะ ผ่านแนวทางการจัดการเรียนรู้ ศิลป์ในถิ่น โดยนำเสนอแนวทางผ่านการมองภาพอนาคต และทบทวนรากฐาน คือบริบทในพื้นที่ใกล้ตัว นำไปสู่การวางกรอบและแผนการแก้ปัญหาด้วยความร่วมมือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ครอบคลุม ชุมชน ผู้สอน ผู้เรียน และหน่วยงานสนับสนุน ร่วมกันสะท้อน แสวงหาความเป็นไปได้รวมถึงโอกาสในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา เพื่อเป็นเครื่องมือในการเชื่อมต่อและบูรณาการทุกสาระวิชาอย่างเป็นระบบ การเข้าใจปัญหา เข้าใจวัฒนธรรม เข้าใจท้องถิ่น การตั้งเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมในการแก้วิกฤติชุมชน ส่งเสริมพัฒนาที่นำไปสู่การตั้งรับปรับตัวได้ การทบทวนสะท้อนคิด การปฏิบัติ การนำเสนอ และเผยแพร่ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ให้ออกไปช่วยเปลี่ยนแปลงสังคม แก้ปัญหาและพัฒนาพื้นที่สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ พัฒนาวัฒนธรรมและศิลปะอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการบูรณาการสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ศิลป์ในถิ่น การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา ยุคโลกดิจิทัล

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ประจำหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



Abstract

Arts in local: learning management in art education purposes to presents methods for art education learning management which integrated to development of community context in local, environment, and economy. It employs cultural advantages and art benefit through learning management of arts in local. It were presented through future vision and grounded review which involved nearby contexts. This led to scope identification, cooperative problem-solving plan, participated responsibility, family, community, teachers, learners, and supportive organization to reflect and seek for possibility as well as opportunity for art education learning management as tools for connection and integration all subjects systematically. Understanding problems, culture, local; setting goals for solution, participating in community crisis, developing for adaptation, reflect thinking, practice, presentation and publication for supporting human capital to help change society, solving problems and developing environmental areas to facilitate learning, developing culture and art objectively through creative integration.

Keywords : Arts in local, learning management in art education, globalization

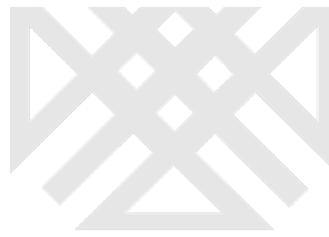
บทนำ

สถานการณ์ด้านวัฒนธรรม ศิลปะ และการศึกษาหลังการระบาดของ COVID-19 หลายประเทศทั่วโลกสะท้อนภาพถึงผลกระทบไปยังผู้เรียนที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต รวมถึงความผันผวน ไม่แน่นอน ชับซ้อน คลุมเครือ ส่งผลกระทบต่อสังคม การดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมที่ทวีความซับซ้อนและอธิบายได้ยากของโลกยุค VUCA World รวมทั้งแนวโน้มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทั้งด้านดนตรี (Music) ศิลปะการแสดง (Performing Arts) ทัศนศิลป์ (Visual Arts) จากรายงานของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) เสนอว่าแม้ดนตรีศิลปะการแสดง ทัศนศิลป์ มีแนวโน้มการเติบโต ทั้งนี้ยังต้องเร่งฟื้นฟู ยกระดับ พลิกโฉมความสามารถเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าให้หลากหลายมิติ เพื่อตอบโจทย์ต่อการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจและการศึกษา จากความผันผวน ไม่แน่นอน ชับซ้อนและคลุมเครือของ VUCA World ที่สร้างความคาดการณ์ได้ยากนั้น Jamais Cascio นักอนาคตวิทยา ได้คิดค้นคำอธิบายโลกโลกาภิวัตน์จากคลุมเครือผ่าน BANI World จากแนวคิดทางสังคมวิทยา Liquid Modernity ที่กล่าวว่า ทุกอย่างเป็นของไหลคลุมเครือ ไม่แน่นอน ของ Zygmunt Bauman และ BANI World อธิบายลักษณะโลกที่เปราะบางมากขึ้น (Brittle) กล่าวคือ ทุกอย่างมาเร็วไปเร็ว ทั้งความสำเร็จ ธุรกิจ เทคโนโลยี ไม่คงทน

ถาวร อาจหยุดชะงักได้ตลอดเวลา (Disrupt) โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล ความลังเล ไม่กล้าตัดสินใจ ความล้มเหลว ภาวะความอ่อนแอ ความสิ้นหวังเกิดขึ้นได้ง่าย (Anxiety-inducing หรือ Anxious) โลกที่ความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นเส้นตรง รวมถึงเหตุและผลอาจไม่แปรผันตามกันชัดเจน มีปัจจัยแทรกซ้อน ตัวแปร สถานการณ์อื่นมาส่งผลกระทบต่อแบบไม่ทันคาดการณ์ (Nonlinear) โลกที่ไม่สามารถคาดเดาได้ มีความละเอียดซับซ้อนมากขึ้นและยากที่จะทำความเข้าใจ (Incomprehensible) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2565; Evseeva, Evseeva, & Rawat, 2022; Sinha & Sinha, 2020) เมื่อโลกก้าวสู่ยุคของ BANI World การจัดการศึกษาจึงต้องสร้างทักษะยุคใหม่ เช่น การคิดแก้ไข (Critical Thinking) การสื่อสาร (Communication) การวางแผน และรู้จักวิธีการทำงาน (Planning and ways of working) การปรับตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น (Mental Flexibility) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและแผนตั้งรับปรับตัวในการรับมือกับสภาวะการณ์แปรปรวนดังกล่าว

ความเปราะบาง ความวิตกกังวล ไม่เป็นเส้นตรง ไม่สามารถคาดเดาได้นั้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรมและการพัฒนาโลก ซึ่งเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันตามปัจจัยการพัฒนาคน (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) เศรษฐกิจ ความมั่งคั่ง (Prosperity) หุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ในสถานการณ์ดังกล่าว นำพาและก่อตัวส่งผลกระทบต่อถึงความรู้สึกเข้าไปสะสมและทำงานในจิตใจของมนุษย์ สำคัญคือการศึกษาในโลกที่ไม่เหมือนเดิม จะนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมและศิลปะ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ประเด็นที่ทำทนายคือการประสานสร้างและประสานมิตรระหว่าง โลก สังคม สิ่งแวดล้อม การหาคำตอบสำหรับปัญหาใหม่และการแก้ไขปัญหาเดิมที่คงอยู่ ความรู้ใหม่ที่ท้าทายกับความจริงเดิมที่ยึดถือ ซึ่งศาสตร์และศิลป์ด้านศิลปศึกษาเป็นกลุ่มที่พัฒนาทางด้านจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม สุนทรียภาพ เชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ โดยพื้นฐานกาย ฐานใจ เพื่อเตรียมพร้อมเผชิญกับโลกที่เข้าใจได้ยากสู่การสร้างสุขได้ง่ายผ่านเครื่องมือทางศิลปะที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้อในทุกมิติ และในมิติด้านการศึกษา โรงเรียน ห้องเรียน ผู้สอน ควรสนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ซึ่งผู้เรียนที่ถูกส่งเสริมด้านดังกล่าวส่งเสริมและเกื้อหนุนสมรรถนะการเรียนรู้ด้านอื่นกว้างขวางขึ้น (Guhn, Emerson, & Gouzouasis, 2020)

การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาผ่านกระบวนการคู่ขนานผสมกันระหว่าง ความก้าวหน้าและการผสมผสานรักษา จากความเข้าใจรากฐานความรู้ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงออกแบบเพื่อวิถีชีวิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Self-reliance) ู้รับปรับตัวได้ (Resilience) มีภูมิคุ้มกัน (Immunity) (Suriyankietkaew & Avery, 2016) สอดคล้องกับปรัชญาทางศิลปศึกษา ที่เชื่อมโยงทั้งมิติทาง



สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง จิตวิทยา พุทธิปัญญาและจริยธรรม (Feldman, 1996) กล่าวคือ การบูรณาการศาสตร์ศิลปะในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาฐานวิถีชีวิต พื้นฟูคุณค่ารักษาภูมิความรู้ของภูมิปัญญา ชุมชน เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ เพื่อความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะ เลือกรับ ตัดสินใจ รวมถึงการรับมือ BANU World ด้วยการเสริมสร้างพลังสมอง (Brain power) พลังใจ (Mind power) พลังความเป็นกลุ่ม (Group power) ความสามารถในการค้นหาข้อมูลและการวิเคราะห์ ข้อมูล ผู้การแยกแยะข้อมูล ระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Assessing and Analyzing Ability) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีหลักการที่สมเหตุสมผล การคิด แก้ปัญหา (Problem solving) แก้โจทย์ปัญหาในชีวิต คิดและลงมือแก้ปัญหา รวมถึงการคงอยู่ของ ความอยากรู้ อยากเห็น จินตนาการเพื่อเชื่อมโยงความคิดกับความฝัน การควบคุมความต้องการของ ตนเองให้เหมาะสมและสมควร ความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ (Responsibility and Integrity) เห็นอกเห็นใจผู้อื่นและมีสำนึกในจริยธรรม (Sympathy and Ethical Awareness) ทักษะการสื่อสาร (Communication skill) ทักษะความร่วมมือ (Collaboration skill) ทักษะในการปรับตัว (Adaptability skill) (นำชัย ชีววิวัฒน์, 2565) ผ่านการออกแบบประสบการณ์ผ่านผลรวมประสบการณ์เดิม ผู้การ สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การหลอมรวมเป็นองค์ความรู้ใหม่ จากกระบวนการมีส่วนร่วมจัดการ เรียนรู้ การปฏิบัติ การประยุกต์ใช้ความรู้บนฐานศิลปะศึกษาควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่าศิลปะศึกษาสามารถนำพาและสร้างกำลังคนเพื่อไปให้ถึงทักษะดังกล่าว แต่ หากขาดพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนกระบวนการ การอำนวยความสะดวก การเชื่อมต่อการทำงาน ร่วมกัน การมีส่วนร่วมการเรียนรู้ ถ่ายโอน ไตร่ตรอง คิดค้น เปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์ภายใต้ ทรัพยากรและสภาพแวดล้อม ผ่านความสามารถและประสิทธิภาพของครูผู้สอน สถานศึกษา ชุมชน อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการการทบทวนเพื่อแสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ ที่ทุกส่วนมีความ เกี่ยวข้องครอบคลุมและบูรณาการ เพื่อนำพาผู้เรียนไปถึงโอกาส ทักษะ สมรรถนะ ให้เห็นความ สำคัญ เห็นประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้ศิลปะศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ท่ามกลางกระแสของการแพร่กระจายคลื่นไหลของวัฒนธรรมผ่านสังคมยุคดิจิทัลมากขึ้น ความสามารถในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมมีผลต่อค่านิยม ทักษะคิด และพฤติกรรม การ ดำเนินชีวิต ตอบสนองความรู้สึก อารมณ์สุนทรีย์ ซึ่งตัวแทนเชื่อมระหว่างความคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจ ผ่านสัญลักษณ์สัมพันธ์ทางศิลปะด้วยการออกแบบและจัดการเรียนรู้ เพื่อวางรากฐาน การพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศ มิติวัฒนธรรมถือเป็นปัจจัยที่ต้องเร่งรัดการดำเนินงานหลาย ประการ กล่าวคือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรัก ความหวงแหน ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ ของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณี และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมวัฒนธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ซึ่งสภาพการจัดการ ศึกษาในปัจจุบันพบว่า มีปัญหาหลายประการ ในด้านการสร้างจิตสำนึกให้ศิลปะท้องถิ่น ภูมิปัญญา

รวมถึงศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ของไทย ที่ยังไม่สามารถบรรลุจุดหมายได้ ข้อสังเกตคือบริบทพื้นที่มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญามากมายและหลากหลาย แต่พบการเปิดโอกาส การสร้างภาคีเครือข่าย การมีส่วนร่วมและการนำภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้น้อย รวมถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปัญหาทั้งด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ความร่วมมือของชุมชน และวิทยาการชาวบ้าน ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนได้ (ประติมา ธีรยบุรณตระกูล ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ และชนบพร แสงวณิช, 2560) ดังนั้นการนสานบูรณาการในห้องเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ด้วยความร่วมมือร่วมวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ บูรณาการศาสตร์ ห้องเรียนพหุวัฒนธรรม ห้องเรียนศิลปศึกษา ด้วยการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ตามบริบทที่เป็นรูปธรรมร่วมกับการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เรียนรู้แก้ปัญหา และการปรับตัวภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (ทิวาพร อรรคอำนวย, 2022) โดยใช้วัฒนธรรมและศิลปะเป็นฐานในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ทั้งการเรียนรู้ผ่านการถอดประสบการณ์ การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้ชีวิต

ภายใต้เหตุปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดการเรียนรู้จึงมิใช่เพียงการพัฒนาในทักษะปฏิบัติ หรือผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องตอบสนองและแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน (Social Responsibility: SR) การออกแบบการจัดการเรียนรู้จึงเป็นประเด็นท้าทาย คือจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะและผู้เรียนเป็นผู้สร้างนวัตกรรม ร่วมถึงกันทุกภาคส่วนทั้งครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อจัดการเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหาชุมชนในท้องถิ่น ร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน มุ่งมองกระบวนการทัศน์ใหม่ที่เน้นการบริการสังคม โดยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาความสามารถจากการปฏิบัติจริง มีทักษะการคิดวิเคราะห์จากการทำงานร่วมกัน สอดคล้องตามนโยบาย Thailand 4.0 (ธินานา ฤณ สุนทร, 2561) ทั้งนี้ ผู้เขียนได้สังเคราะห์แนวคิด ขั้นตอน กระบวนการเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ดังตาราง



ตารางที่ 1 สังเคราะห์แนวคิด ขั้นตอน กระบวนการเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้	ขั้นตอนกระบวนการ	บทบาท หน้าที่ และแนวปฏิบัติ
1. การสอนเชิงรุก (Active Learning)	เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา ผ่านสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม (กฤติเดช สุขसार, 2562; เจษฎา นาจันทอง, 2561; ภริมา วินิธาสถิตย์กุล ชนินันท์ แยมขวัญยืน, 2565; วัศมี ศรีนนท์ อุดมกฤษฎี ศรีนนท์ วิภา รัตน์ ยมดิษฐ์ และกรรณิการ์ กิจนพเกียรติ, 2561) ผู้เขียนได้ศึกษาขั้นตอนกระบวนการสอนเชิงรุกจากสังเคราะห์กระบวนการขั้นตอน ดังนี้ 1) เป้าหมายร่วมกัน (Set Goal) กำหนดผลลัพธ์เป้าหมายปลายทางร่วมกัน 2) วางแผน (Plan) วางแผน คาดการณ์ถึงสถานการณ์ และร่วมวิเคราะห์การแก้ปัญหา 3) การปฏิบัติ (Action) สร้างประสบการณ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน 4) สะท้อนการเรียนรู้ (Review) ใคร่ครวญกระบวนการเรียนรู้ ทักษะที่ถูกพัฒนา ก่อน ระหว่าง และหลังในการไปถึงเป้าหมาย	สถานศึกษา: หนุนเสริมและอำนวยความสะดวกเรียนรู้ต่อครูผู้สอน ผู้เรียน เชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและชุมชนเพื่อเป็นภาคีร่วมในการจัดการศึกษา ผู้สอน: 1) คำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน 2) สร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียน 3) ส่งเสริมห้องเรียนประชาธิปไตยคือการเรียนรู้แบบร่วมมือ 4) กระตุ้นและหนุนเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ผู้เรียน: เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน เพื่อน และชุมชน ผ่านการจัดการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในสถานการณ์พื้นที่ชุมชน สภาพแวดล้อมและสถานที่ สะท้อนปัญหาของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ในบริบทพื้นที่ชุมชนที่เกิดขึ้นจริง
2. สะเต็มศึกษา (STEAM Education)	การบูรณาการวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์และศิลปะ ใน การจัดการเรียนรู้ ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์ ขั้นตอนกระบวนการจาก (รัตนะ พูนเกษม ะวิวรรณ วรณวิไชย สุวีรัตน์ จินพงษ์, 2565; Kolodner et al., 2003; Lee, 2013) ดังนี้ 1) สถานการณ์ปัญหา (Problem Identifying) กำหนดและเชื่อมโยงปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิต สถานการณ์และประสบการณ์ 2) วางแผนและออกแบบ (Plan and Creative Design) สืบเสาะหาและค้นหา ข้อมูล เพื่อวางแผนออกแบบวิธีการ ขั้นตอนในการแก้ปัญหา 3) สร้างและพัฒนา (Modelling and Development) ทดลองแก้ปัญหาและพัฒนา ผ่านกระบวนการร่วมมือ 4) นำเสนอและเผยแพร่ (Publishing) นำเสนอและขยายผลข้อค้นพบ	สถานศึกษา: อำนวยความสะดวก ติดตามประสานงานระหว่างโรงเรียน และชุมชน เป็นภาคีเครือข่ายสนับสนุนการเรียนรู้ บทบาทหน้าที่ ผู้สอน: 1) ผู้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือ (Coaching and Mentoring) 2) ผู้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างบูรณาการ 3) การเรียนการสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 4) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติ เสริมแรงกระตุ้นคว่าด้วยการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อให้เกิดการกระตุ้นคิด ผู้เรียน: เรียนรู้ผ่านกระบวนการแก้ปัญหา การค้นคว้า หาข้อมูล การคิด วางแผน ร่วมมือ สะท้อนความรู้ ความเข้าใจสิ่งที่เรียนผ่านผลงาน ชุมชน เตรียมสภาพแวดล้อมและเตรียมพร้อมปราชญ์ผู้นำภูมิปัญญา บรรยายภาค สถานี่เอื้อประโยชน์สู่เป้าหมายการเรียนรู้ (สุภัค โอฟาร์พิริยกุล, 2562)

<p>3. การเรียนรู้โดย บริการสังคม (Service Learning)</p>	<p>การเรียนรู้การสอนโดยพื้นฐานความรู้ ทักษะ ในการวิเคราะห์ความต้องการ เพื่อใช้ในการ จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ จริง เพื่อการพัฒนาชุมชน ผู้เขียนได้ศึกษา วิเคราะห์ขั้นตอนกระบวนการจาก (กนกวรา พงษ์ประยงค์, 2020; ชีววัฒน์ นิจนตร, 2561; ัญญา พรก่องจันทร์, 2562; ประสาท เมืองเฉลิม, 2558; Jones & Lake, 2018) ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สืบเสาะหาและเตรียมการ (Preparation and Investigation) วิเคราะห์ปัญหาและ ความต้องการ 2) ดำเนินการ (Action) ปฏิบัติการเรียนรู้ บริการสังคมผ่านการร่วมมือและมีส่วนร่วม ทั้งชุมชน สถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน 3) สะท้อนคิด (Reflection) แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปัญหา อุปสรรค การเรียนรู้บริการสังคม 4) นำเสนอผลงานและประเมินผล (Publishing and Evaluation) แสดงผลงาน ติดตามและประเมินผลการบริการ 	<p>สถานศึกษา ชุมชน: สนับสนุนดำเนินการ ร่วมกับผู้เรียน ผู้สนใจ ผสานบทบาทหน้าที่ ร่วมเป็นเจ้าของหลัก ให้ความเห็นการ ทำงาน มีส่วนร่วมในการประเมิน ประสิทธิภาพงาน</p> <p>ผู้สอน: แนะนำ แนะนำ ให้คำปรึกษา ประสานงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงและสร้างความเข้าใจ ร่วมกัน (Goal)</p> <p>ผู้เรียน: เรียนรู้ตามวัฒนธรรมบริบท สภาพ แวดล้อมที่เหมือนบ้าน เรียนรู้การดำเนินชีวิต จากการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น รับรู้ เข้าใจ เสนอแนวทาง แสดงความคิดเห็น ประยุกต์ และออกแบบโดยบูรณาการศิลปศึกษาเพื่อ แก้ปัญหาชุมชน</p>
---	--	---

จากตารางการสังเคราะห์แนวคิด ขั้นตอน กระบวนการเพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้
ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ผู้เขียนสังเคราะห์แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้ศิลป์ในถิ่น
โดยใช้วัฒนธรรมและศิลปะเป็นฐาน ดังนี้

1. เหลียวหลังศึกษาราก (Background) ผ่านกระบวนการมองภาพอนาคตที่ต้องการ และ
สะท้อนภาพปัจจุบันที่เป็นอยู่ เพื่อร่างกรอบในการแก้ปัญหาหรือวางแผนจากปัจจุบันไปสู่อนาคต
พร้อมกับการสืบเสาะหาบนพื้นฐานความเข้าใจถึงแก่นศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ มีความเชื่อมโยงกับ
ระบบสมองที่ทำให้เรามีความสุขเมื่อได้ทำงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ระบบการคิดของสมอง (original
thinking) การคิดเชิงศิลปะ (artistic thinking) (Sullivan, 2001) ซึ่งมีความสำคัญต่อความสามารถ
ในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง ศิลป์ในถิ่นอยู่ในบริบทท้องถิ่น ชุมชน เมือง กล่าวได้ว่าดำรง
อยู่ในทรัพยากรสังคม เศรษฐกิจและมีผลต่อความยั่งยืน เป็นไปตามหลักปรัชญาวัฒนธรรม
(Perennialism) ที่ธำรงรักษาความเป็นรากเหง้าสรรพวิชา ภาววิถีไทย ศาสนา สังคม ความหลากหลาย
ที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัว (Kooli, 2019) การศึกษารากด้วยกระบวนการการรู้รอบ
รอบคอบและรอบด้าน การกระจายอำนาจให้อิสระโดยการรับฟังเสียงจากผู้เรียน ผู้สอน ชุมชน
สถานศึกษา ผ่านการคิด วิเคราะห์ แยกแยะความจริงจากข้อคิดเห็น ความรู้สึก วิเคราะห์เหตุผลภายใต้
ความเข้าใจ ที่มาที่ไปบนฐานความคิดของแต่ละส่วน จัดลำดับความสำคัญอย่างเป็นกระบวนการและ



ปรับปรุง (modify) เพื่อให้ดีขึ้น (improve) สะท้อนสร้างสรรค์ (creativity) ในวงจรของการมีส่วนร่วม จากทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (ROTH & Jomet, 2014) การรับเข้าและส่งออกผ่านการเรียนรู้ การร่วมมือจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Layder, 2005) การหนุนนำและหนุนเสริม การแลกเปลี่ยน สร้างโอกาสนำไปสู่แรงจูงใจในการแสดงความสามารถ ผ่านความช่วยเหลือร่วมมือและการสร้างปฏิสัมพันธ์โดยศิลปะศึกษาเป็นจุดเชื่อมประสานผ่านการใคร่ครวญ การสะท้อนคิด ตกผลึกหลักการของศิลป์ในถิ่นนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้

2. บูรณาการศิลป์พัฒนาสร้างเครือข่าย (Partner) โลกยุค BANI World สะท้อนให้เห็นว่าโลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา กระบวนทัศน์สำคัญต่อความเป็นไปได้ใหม่ จากการทำความเข้าใจว่าการผสมผสานบูรณาการนั้นช่วยพัฒนาสมองทั้งสองซีก และจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องทำให้กลไกหมุนไปพร้อมกันทั้งทักษะใจ การหนุนเสริมเพื่อให้เห็นคุณค่า ทักษะคิด ทักษะและความรู้ การประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาบนฐานความคิดสร้างสรรค์จากบริบทพื้นที่รอบตัว การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (professional learning community) เสมือนผู้ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมพัฒนา ทั้งในมิติครอบครัว การสอน ชุมชน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้จากระบบนิเวศในหลายช่องทาง ผ่านความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เป็นเครือข่ายพื้นที่การเรียนรู้และทรัพยากรในการพัฒนามนุษย์และพัฒนาท้องถิ่น

3. ผู้นำศิลปะศึกษา (Leadership) ความไม่แน่นอน ความเป็นสังคมปัจเจกนิยม กระบวนทัศน์ประชานิยมในการศึกษา กระบวนทัศน์ทักษะศตวรรษที่ 21 ภาพที่ปนกันระหว่างการใช้สิทธิสภาพกับการจัดระบบเพื่อสร้างหลักประกันคุณภาพ ฉะนั้นแล้วการเป็นผู้นำในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ศิลป์ในถิ่น ผ่านการบริการสังคม การคิดแบบยืดหยุ่น และการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดด้วยการเรียนรู้ ปรับตัว ความเป็นผู้นำในการบูรณาการวัฒนธรรม ศิลปะร่วมกับศาสตร์การสอน เทคโนโลยี เนื้อหา เชื่อมการทำงานอย่างมีส่วนร่วม

กิจกรรมศิลปะศึกษาส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น

การออกแบบและการวางแผนกิจกรรมศิลปะศึกษาส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการแก้ปัญหาและประเด็นท้าทายด้วยการเรียนรู้ในห้องเรียน และการสัมผัสประสบการณ์นอกห้องเรียน ผ่านการลงพื้นที่ ศึกษาสภาพแวดล้อม ร่วมพูดคุยอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ประชาชนชาวบ้านทางด้านวัฒนธรรมและศิลปะ การเรียนรู้เชิงวิชาการ บ่มเพาะทักษะชีวิต เรียนรู้ปัญหา หาทางออกเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้มากขึ้น เปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบธรรมดาในห้องเรียน ไปสู่การเรียนรู้แบบประสบการณ์ จากการศึกษาเอกสารเพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการศึกษาและสืบเสาะหาความต้องการและแนวทางในการแก้ปัญหาจากรากฐานของสิ่งเดิมที่มีเพื่อพัฒนา ต่อยอดผ่านประสบการณ์และการบูรณาการทำงาน ความร่วมมือการใช้ทรัพยากรรวมถึงบุคลากรในท้องถิ่น ชุมชน การถอดบทเรียนสร้างความเข้าใจ ผลสานกันระหว่างศิลปะศึกษา และศิลป์ในท้องถิ่น ผ่านกิจกรรม “ศิลป์ในถิ่น” เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ ด้วย

กระบวนการการทำงานร่วมกัน สร้างภูมิคุ้มกันให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น มีขั้นตอนกระบวนการ ดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายแก้ปัญหา (Plan) วิเคราะห์ อภิปราย หาแนวทาง ความต้องการ และโอกาสในการแก้ปัญหาร่วมกัน เรียนรู้ปัญหา (Exposure Learn about Issues) ผ่านการสัมผัสประสบการณ์ทั้งในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียน โดยกำหนดสัดส่วนพื้นที่การเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยศิลปินในครั้งนี้เลือกพื้นที่การเรียนรู้กรณีศึกษาคือ บ้านบุงเลิศ (เดิมชื่อบ้านบุงอีเลิศ) ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะนัง จังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะเด่นคือเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมภูไท เป็นหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ดที่ใช้ภาษาภูไทในการสื่อสาร และส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์หรือหมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีภูไท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ตำบลบุงเลิศ เมื่อย้อนไปในอดีตพบว่า หมู่บ้านภูไทแห่งหนึ่งอพยพมาจากบ้านคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร มาตั้งถิ่นฐานอยู่ติดกับลำห้วยแดง และบริเวณดังกล่าวมีผักชนิดหนึ่งขึ้นอยู่เต็มบริเวณบุงเป็นจำนวนมาก มีชื่อว่า “ผักคำภู” (ภาษาภูไท) หรือ “ผักอีเลิศ” (ภาษาผู้ลาว) หรือ “ผักข้าวพุง” (ภาษากลาง) พลุลิง (ภาคเหนือ) เย้เหี้ย (แม่ฮ่องสอน) พลุนก ผักปุนก (พายัพ) พลุลิงนก (เชียงใหม่) นมวา (ใต้) จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบุงอีเลิศ” ปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านใหม่เป็น “บ้านบุงเลิศ” (พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ(ตอนเตาเหล็ก), 2563) ชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศเป็นชุมชนที่มีวิถีศิลป์ “ข้าว ผ้า ยา วัต” ประกอบด้วยฐานข้าวเกรียบแม่อรุณา ฐานเฮือนภูไท ฐานกลุ่มสตรีทอผ้าบุงเลิศ ฐานกลุ่มทอผ้าบ้านเลิศสมบูรณ์ ฐานกลุ่มจักรสานภูไทไหมไฟฟ้า ฐานผ้าฝ้ายปักมือแม่เกตุ เลี้ยงล้ำ ฐานกลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอบ้านบุงเลิศ ฐานเกษตรอินทรีย์ (ข้าวอินทรีย์ภูไทบุงเลิศ) ฐานการผลิตข้าวเกรียบอินทรีย์ ฐานการปักเส้นลายผ้าด้วยมือ ฐานการจักสานไม้ไผ่ ฐานวัดปานทศพล ฐานการผลิตผ้าฝ้ายทอมือ และฐานการผลิตขนมนางเล็ด/การนวดประคบสมุนไพร



ภาพที่ 1 ชุมชนภูไทบ้านบุงเลิศ ตำบลบุงเลิศ อำเภอมะนัง จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : Review101ร้อยเอ็ด (Review101ร้อยเอ็ด, 2563)



พื้นที่การเรียนรู้ศิลป์ในถิ่นของชุมชนภูไทบ้านนุ่งเลิศ นอกจากนี้เอกลักษณ์และลักษณะดังกล่าวนี้ยังมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือการแต่งกาย โดยสวมเสื้อแขนกระบอกสีดำแนวปกคอเสื้อและแนวกระดุม ตกแต่งด้วยแถบลายแพรวาสีแดง กุ๊นขอบลายผ้าด้วยผ้ากุ๊นสีเหลืองและขาว ประดับด้วยกระดุมเงิน ห่มผ้าสไบไหมแพรวาสีแดง นุ่งผ้าซิ่นมัดหมี่สีดำมีตีนซิ่น ผมห่อมัดมวยมัดมวยด้วยฝ้ายภูไท หรือผ้าแพรมน รวมถึงศิลปะการแสดง การฟ้อนภูไท การขับลำภูไท ดนตรีภูไท การแต่งกายที่ยังคงรักษารากวัฒนธรรมแม้บางพิธีกรรมได้ถูกยกเลิกสูญหาย ด้วยความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์สมัยใหม่ แต่ชาวบ้านนุ่งเลิศยังคงพยายามที่จะรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ ดังเช่น วัฒนธรรมในแต่ละฐาน รวมถึงวัฒนธรรมด้านดนตรี และศิลปะการแสดงที่ชาวภูไทบ้านนุ่งเลิศต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญ

การออกแบบกิจกรรม ศิลป์ในถิ่น ผู้เขียนขอเสนอแนวทางในขั้นตอนแรก เริ่มต้นจากบทบาทของผู้สอนผู้มีส่วนสำคัญในการตั้งประเด็นคำถาม ชี้ชวนให้สืบเสาะหาปัญหาที่เกิดขึ้นรอบตัวและส่งผลกระทบต่อวงกว้าง โดยการยกตัวอย่าง (Case study) เพื่อให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ แก้ไขหาแนวทางในการสืบเสาะความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ร่วมแสดงความคิดเห็น อีกทั้งผู้สอนทำหน้าที่ในการประสานมิตรลงพื้นที่สร้างเครือข่าย เชิญชวนปราชญ์ชุมชน ผู้เชี่ยวชาญในการให้ข้อมูลความรู้ ออกแบบวางแผนบูรณาการสู่การประยุกต์ พัฒนา นำเสนอเชื่อมโยงปัญหาและความสัมพันธ์ในมิติศิลปศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และกำหนดพื้นที่ฐานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้สืบเสาะแก้ปัญหา



ภาพที่ 2 พื้นที่การเรียนรู้

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน ทิวพร อรรคอำนวย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2565



พื้นที่การเรียนรู้ บ้านบุ่งเลิศ ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ สื่อ และทรัพยากรการเรียนรู้ จากการสัมภาษณ์ ประชาชนผู้ชมจะเห็นได้ว่า ระบบนิเวศการเรียนรู้ในบ้านบุ่งเลิศยังคงยึดถือและคงไว้เพื่อให้ดำรงอยู่ บนฐานความเข้มแข็งของผู้นำชมชน ทั้งการเกษตร อาหาร เครื่องจักรสาร ภาษาพูด การแต่งกาย ดนตรีและศิลปะการแสดง วงสรวรค์ ใจคง กล่าวว่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำนาปลูกข้าว อาหารพื้นถิ่น ด้านการแต่งกายผ้าถิ่นญ่ไท ยังคงกระบวนกรถักทอโดยใช้หมกทอ ผ้าแบบดั้งเดิม ลวดลายตามแบบฉบับ ด้านดนตรีและศิลปะการแสดงยังคงยึดทำนอง กระบวนทำพ้อนในแบบดั้งเดิม มีท่วงทำนองที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว คือ เกิดจากสำเนียงการพูดที่เป็นภาษาถิ่น คือภาษาญ่ไท เป็นสำเนียงสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารกันในกลุ่มชมชนและกลายเป็นการขับลำสำเนียงญ่ไท เครื่องดนตรีที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์คือ “ปี่” โดยปี่ของชาวญ่ไทมีขนาดเล็กและเสียงดังสดใส คล้ายสำเนียงเสียงพูดของคนญ่ไท เมื่อดูตามลักษณะกายภาพทั่วไปของปี่จะมีลักษณะเหมือนเครื่องดนตรีที่ผสมระหว่างขลุ่ยกับแคน กล่าวคือ ตัวปี่ทำจากไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่มีขนาดเล็กหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ไม้เฮี้ยะ” ตามสำเนียงภาษาญ่ไทออกเสียงเป็น “ไม้เฮ้” หรือเรียกอีกอย่างว่า “ไม้กู่แคน” เนื่องจากปี่ทำจากไม้กู่แคนซึ่งเปรียบเสมือนเป็นลูกของแคน บางทีจึงเรียกปี่นี้ว่า “ปี่ลูกแคน” แต่ชาวญ่ไทเรียกแต่เพียง “ปี่” เป็นที่ทราบกันว่าเรียกตามเสียงที่ได้ยิน นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีอื่น ๆ ได้แก่ แคน, พิณ (ชาวญ่ไทบุ่งเลิศเรียก “กระจับปี่), ซอบัง, กลองตุ้ม, พางฮาด (ซอที่ไม่มีปุ่มตรงกลาง), ฉิ่ง และฉาบ (ส่วสดี สุวรรณไตร, สัมภาษณ์, 2565) บทบาทหน้าที่ของดนตรีและศิลปะการแสดงของญ่ไทในสมัยก่อนนั้นพบว่า มีการใช้ดนตรีอยู่ 2 กิจกรรมคือ ดนตรีที่ถูกใช้ในการประกอบในพิธีกรรมเหยา และดนตรีที่ถูกใช้ในด้านความบันเทิงและเป็นสัญลักษณ์ในการเกี่ยวพวราศีระหว่างหนุ่มสาว ทั้งนี้ในปัจจุบันไม่ปรากฏและพบว่ามีการใช้ดนตรีและศิลปะการแสดงในทั้งสองกิจกรรมนี้แล้วเนื่องสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป (บัวพันธ์ วงคะฮาด, สัมภาษณ์, 2565)

ด้วยบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปของวัฒนธรรมและศิลปะ ชาวญ่ไทบุ่งเลิศยังคงอนุรักษ์ให้มีการละเล่นดนตรีและศิลปะการแสดง โดยมีการรวมกลุ่มประจัญศิลปปินที่มีความรู้ความสามารถทางด้านศิลปะการแสดง และดนตรีญ่ไทในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ประมาณ 4 – 5 คน ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์และสืบทอดดนตรีและศิลปะการแสดงญ่ไท ซึ่งจะมีการบรรเลงในประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีบุญบังไฟ ประเพณีบุญผะเหวด งานวันผู้สูงอายุ นอกจากนี้ชมชนญ่ไทบุ่งเลิศยังได้มีการจัดตั้งบริการที่พักแบบโฮมสเตย์เพื่อเปิดรับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เข้ามาสัมผัสวิถีวัฒนธรรมญ่ไท โดยเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2552 ซึ่งดนตรีและศิลปะการแสดงจึงถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมหลักเพื่อบรรเลงต้อนรับนักท่องเที่ยว หรือแขกผู้มาเยือนจากที่ต่าง ๆ (บรรยงค์ ไสภาคะยัง, สัมภาษณ์, 2565) หากแต่ปัจจุบันวัฒนธรรมและศิลปะญ่ไทกำลังได้รับวิกฤติเนื่องจากขาดการอนุรักษ์ สืบทอดและพัฒนาให้คงอยู่คู่กับชมชนญ่ไทบุ่งเลิศ จึงเป็นประเด็นท้าทายในการตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหา (Problem Situation) โดยการให้ผู้เรียน เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น



ภาพที่ 3 การฝึกปฏิบัติดนตรีและศิลปะการแสดง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน ทิวพร อรรคอำนวย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2565

2. ปฏิบัติ (Action) โดยกระบวนการทำงานร่วม ให้ความร่วมมือ เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพ ทักษะและความรู้ (Capacity Building Skills and Knowledge) ผ่านการปฏิบัติวัฒนธรรมและศิลปะของบริบทพื้นที่



ภาพที่ 4 การฝึกปฏิบัติดนตรีและศิลปะการแสดง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน ทิวพร อรรคอำนวย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2565

ขั้นตอนของการปฏิบัติ ผ่านกิจกรรมการสาธิตประสบการณ์จากปราชญ์ชุมชนทางด้านดนตรีและศิลปะการแสดง โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานเป็นทีม จากการฝึกปฏิบัติและถอดประสบการณ์จากปราชญ์และผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ขั้นตอนกระบวนการตั้งแต่รากฐานวัฒนธรรมดนตรีและศิลปะการแสดง รวมถึงการแต่งกายของภูไทบุ่งเลิศ

การปฏิบัติผ่านการถ่ายทอดจากปราชญ์ชุมชน เป็นการพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยการศึกษาจากวัฒนธรรมระดับชุมชนที่เป็นต้นกำเนิดของวิถีชีวิต โดยผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้หลักการและเชื่อมโยงทฤษฎีผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและสัมผัสประสบการณ์นอกห้องเรียน การบูรณาการทักษะ สมรรถนะ คุณลักษณะ เจตคติที่เชื่อมโยงกับสังคม ทักษะชีวิต การบริการสังคม นำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังการมีส่วนร่วมในการเป็น

ส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนตามกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์

3. ทบทวนสะท้อนคิด (Revised and Reflect) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวน อภิปรายผลการแก้ปัญหาผ่านการร่วมมือ และความรับผิดชอบ (Responsibility Personal and Professional) ร่วมกัน

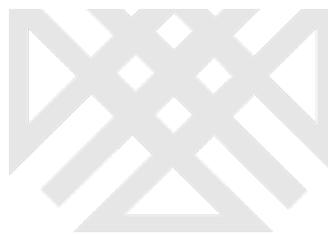


ภาพที่ 5 การทบทวนสะท้อนคิดจากการฝึกปฏิบัติดนตรีและศิลปะการแสดง
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน ทิวาพร อรรคอำนวย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2565

ขั้นตอนการทบทวนสะท้อนคิด โดยการเข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ จากผลการถอดประสบการณ์สู่การฝึกปฏิบัติ สรุปความคืบหน้าในการทำกิจกรรม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่าง ผู้สอน นักศึกษา ประชาชนชุมชน และมีผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายเพื่อทดสอบความเข้าใจ และหาแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง จนกระทั่งพัฒนาทำให้เกิดนวัตกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อช่วยให้เกิดความยั่งยืนบนฐานศิลปศึกษา ที่ขยายผลกระทบบวงกว้างในระดับท้องถิ่นและเหนือท้องถิ่น ด้านของผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ เปิดใจ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เกิดความรับผิดชอบต่อ เคารพความต้องการมุมมองที่แตกต่าง สามารถจัดการความขัดแย้งในกลุ่มให้ดีขึ้น ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้สื่อสารอภิปรายร่วมกัน

4. นำเสนอและเผยแพร่ (Publishing) แสดงผลงาน ขยายผลการแนวทางแก้ปัญหา อย่างมีส่วนร่วมและช่วยเหลือบริการ (Action Engagement and Service) เพื่อพัฒนาและประเมินเพื่อทบทวนผลการทำงาน (After Action Review) อย่างเป็นระบบ





ภาพที่ 6 การนำเสนอและเผยแพร่
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้เขียน ทิวพร อรรคอำนวย เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2566

การนำเสนอ เผยแพร่ และแบ่งปันประสบการณ์ นำไปสู่การใช้ประโยชน์ การประยุกต์พัฒนาและต่อยอด สะสมเป็นคลังภูมิปัญญาแนวทางในการพัฒนาศิลป์ในถิ่น ในการประเมินและทบทวนการทำงาน ถือเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการเรียนรู้ผ่านความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรวมกลุ่มและการมีปฏิสัมพันธ์ สิ่งสำคัญในกิจกรรมศิลปศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น “ศิลป์ในถิ่น” คือ สร้างคนให้ออกไปช่วยสืบสาน รักษา ต่อยอดและเปลี่ยนแปลงสังคม ปรับทำให้ดีขึ้น โดยกระบวนการสร้างสรรค์อย่างบูรณาการศาสตร์ศิลปศึกษาด้วยความสมดุลของโอกาส และความเสมอภาคเรียนรู้ เตรียมความพร้อมก่อนการทำงานผ่านการแก้ปัญหา การศึกษาข้อมูลให้เห็นภาพและเข้าใจถึงความเป็นมาของรากวัฒนธรรมวิถีตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน อนาคต มองเห็นโอกาสในการต่อยอดและการสร้างอาชีพในอนาคต ผ่านการประสานมิตรและประกอบสร้างอย่างบูรณาการทั้งเนื้อหา ทฤษฎี การทำงาน โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เปิดโอกาสให้ชุมชน รวมถึงปราชญ์ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษา และเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนระบบนิเวศและวัฒนธรรมศิลปศึกษา เพื่อเชื่อมประสพการณ์และความสัมพันธ์กับชุมชน

กิจกรรมศิลปศึกษาส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการเปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบธรรมดาในห้องเรียน ไปสู่การเรียนรู้แบบประสบการณ์ ประสานและอำนวยความสะดวกเพื่อเชื่อมต่อการทำงานร่วมกัน เรียนรู้ ประยุกต์ใช้และต่อยอดโดยใช้ภูมิปัญญาและปราชญ์ท้องถิ่น บูรณาการวัฒนธรรม ศาสตร์การสอน เทคโนโลยี เนื้อหาการเรียนรู้ จากฐานองค์ความรู้ ไปสู่นิเวศแห่งการแบ่งปันความรู้ พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และความสามารถเชิงบรรทัดฐาน (Normative competency) ความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems thinking competency) ความสามารถเชิงกลยุทธ์ (Strategic competency) ความสามารถของการคาดการณ์อนาคต (Anticipatory competency) ความสามารถของการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration competency) ความ

สามารถของการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking competency) ความสามารถของการแก้ไขปัญหา
 อย่างเป็นองค์รวม (Integrated problem-solving competency) ด้านความรู้ (Cognitive domain)
 ด้านสังคมและอารมณ์ (Socio-emotional domain) ด้านการนำไปใช้ (behavioral domain) (เนตร
 ธิดาร์ บุนนาค, 2563)

แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในโลกยุค BANI World มีความท้าทายต่อ
 นักการศึกษาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคม สภาพแวดล้อม เน้นอนว่าในความอธิบายได้ยาก
 ส่งผลต่อพฤติกรรม การคิด การตัดสินใจ ปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ความเชื่อมโยงของสภาพ
 แวดล้อมและทรัพยากร ที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการปรับตัว สภาวะอารมณ์ จิตใจของ
 มนุษย์ จากการศึกษาเอกสารเพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในโลก
 ยุค BANI World ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์หนังสือ เอกสารและงานวิจัยจาก (ประทีป คงเจริญ,
 2564), (Weise, 2020), (ฐิตียา เนตรวงษ์, 2564) และ (Forum, 2020) นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางใน
 การเผชิญหน้ากับความพลิกผันของโลกและการทำงานในอนาคต ดังนี้

1. **ฐานรากความเข้าใจ (Foundation)** เริ่มตั้งแต่รากฐานจิตใจ เข้าใจตัวตน และภาวะผู้นำ
 ตนเอง (Self-leadership) กล่าวคือ การบริหารจัดการตนเองและความฉลาดทางอารมณ์ การมี
 ทักษะคิดเชิงบวก (Growth mindset) ต่อสังคม ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม รากฐานความเข้าใจ
 จากครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการคิด ความเชื่อ ทักษะคิด
 พฤติกรรม การเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และกระจ่างในประเด็นปัญหาที่พื้นที่เรียนรู้ โดย
 กระบวนการศึกษาบริบทลงพื้นที่ เข้าไปมีประสบการณ์ร่วม เพื่อเห็นปัญหาและความต้องการ จาก
 ฐานรากภูมิปัญญาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม ผ่านการศึกษาและทำความเข้าใจ
 อย่างลึกซึ้งถึงความต้องการ นำไปสู่การออกแบบและสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลปศึกษา (Org,
 2015) ซึ่งความสำคัญในมิติเชิงวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์

2. **โอกาส (Occasion)** จากวิกฤติเป็นโอกาสในการเรียนรู้แนวทางใหม่ ภายใต้ประสบการณ์
 ผลกระทบ และปัญหา ไปสู่การทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์หาโอกาส (Opportunity) จนกระทั่ง
 ได้ชุดข้อมูลความรู้ผ่านการใคร่ครวญ การเรียนรู้สะท้อนคิด และตกผลึกหลักการ สู่ออกแบบทักษะ
 พื้นดินและกลับสู่ความปกติหรือเริ่มต้นใหม่ได้ (Capacity and Resilience) การตัดสินใจแก้ปัญหา
 ศึกษาทเรียน (Lesson Study) ร่วมกันเพื่อหาทางออกที่หลากหลาย

3. **ความเชื่อและมิตรภาพ (Faith and Friendship)** ความศรัทธาในมิติวัฒนธรรม
 ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต สังคม ผสมผสานกับความคิดจินตนาการที่ผ่านการจัดการความรู้ อัด
 ลักษณะที่หลอมรวมผ่านมิตรภาพของความหลากหลาย ในความหลากหลายกลายเป็นจุดรวมของ
 มิตรภาพซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการผลักดันศิลปศึกษาในฐานะคุณค่าแห่งการอยู่ร่วมกัน รวมถึง
 โอกาสในสร้างภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีม (Effective Teamwork) ร่วม



ศึกษา ค้นคว้า ร่วมเสนอหาทางออกผ่านการปฏิสัมพันธ์และสร้างมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal)

4. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) การเตรียมพร้อมต่อสถานการณ์ที่เกิดจากปัญหาข้อผิดพลาดเดิม ด้วยการหาทางออกด้วยวิธีการใหม่ โดยเริ่มจากการรับรู้ (Awareness) และเรียนรู้จากการปฏิบัติและความผิดพลาด การแลกเปลี่ยน เพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัว ทั้งด้านจิตใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น (Mental Flexibility) มีความเข้าใจ เห็นใจ มีสติในการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ (Empathy and Mindfulness) ผ่านแนวทางกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะศึกษาศิลป์ในถิ่น

จากสถานการณ์ BANI World ถือเป็นความท้าทายในการแก้ปัญหาสถานการณ์กับการศึกษา เพื่อการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะดำเนินการโดยส่วนใดส่วนหนึ่ง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากสถานการณ์ที่คาดเดาได้ยาก วัฒนธรรมและศิลปะรวมถึงการจัดการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการในการสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกในด้านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น ปัจจัยหนึ่งคือการจัดการเรียนการสอนที่แยกส่วนหรือแม้มีแหล่งเรียนรู้หลากหลาย ภูมิปัญญาปราชญ์ชุมชนท้องถิ่น แต่การจัดการศึกษายังมีข้อจำกัด กล่าวคือ ขาดการบูรณาการเชื่อมโยง การประสานงานร่วมมือการแยกส่วนทั้งการบริหารการจัดการ ชุมชน สถานศึกษา ทำให้การจัดการเรียนการสอนทางวัฒนธรรมและศิลปะ ยังไม่สามารถบรรลุผลในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ควรมีการถอดบทเรียนจากสังคมท้องถิ่นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ (ผดุง จิตเจื้อจุน, 2562) กิจกรรมศิลปะศึกษาส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น “ศิลป์ในถิ่น” จากการสังเกต การสัมภาษณ์ จากผู้นำชุมชนและปราชญ์ชุมชนพบว่า การนำเสนอผลงานของผู้เรียนสะท้อนความต้องการของชุมชนคือการดำรงอยู่ของดนตรีและศิลปะการแสดงภูไททุ่งเล็ด และการบูรณาการผสมผสานกับฐานภูมิปัญญาเดิมกับการนำเสนอสิ่งใหม่ที่เข้าใจได้ง่าย ผลการบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่ากิจกรรมเกิดวงจรของการรับและการให้ การรับประสบการณ์ความรู้ทักษะจากชุมชน ซึ่งมีใช้เพียงด้านดนตรีและศิลปะการแสดงเท่านั้น รวมถึงการเฝ้าสังเกตวิถีการดำรงชีวิต วิธีการคิด การพัฒนาและการปรับตัวรวมถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมภูไท ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความเหนียวแน่นของคนในชุมชนที่มีความตั้งใจ และพร้อมยึดหยุ่นต่อความหลากหลาย นอกจากนี้กิจกรรมยังพัฒนาความสามารถของการจัดการตนเองและการแก้ปัญหา พัฒนาความเป็นผู้นำ การอยู่ร่วมกัน ความรับผิดชอบที่มีใช้เพียงรับผิดชอบในการทำหน้าที่บริหารจัดการทางด้านวัฒนธรรม แต่เป็นการนำวัฒนธรรมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาเข้าใจความหลากหลาย เพื่อเป็นฐานรากให้สังคมเข้มแข็ง และเติบโตอย่างมีคุณภาพ



บทสรุป

การรับมือกับโลกยุค BANI World ในการจัดการศึกษาไม่เพียงต้องสร้างทักษะยุคใหม่ แต่สิ่งที่ต้องพัฒนาและขับเคลื่อนไปพร้อมกับสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ความเป็นฐานรากที่เกี่ยวข้องในทุกมิติคือวัฒนธรรมและศิลปะ โดยการมองภาพอนาคตที่อยากเห็นและกลับมาทบทวนตั้งแต่ฐานรากไปสู่การวางกรอบและแผนการแก้ปัญหาด้วยความร่วมมือ การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ทั้งครอบครัว หน่วยงานสนับสนุนทุกภาคส่วน ผู้สอน ผู้นำชุมชน ผู้เรียน เพื่อสะท้อนและแสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ผ่านการบูรณาการศิลปศึกษา ผ่านวงจรขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ด้วยการเข้าใจปัญหา เข้าใจวัฒนธรรม เข้าใจท้องถิ่น โดยเริ่มตั้งแต่การตั้งเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหา จากการมีส่วนร่วมในการแก้วิกฤติชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ สู่อการพัฒนาที่ทำให้ตั้งรับปรับตัวได้ ด้วยการศึกษารากฐานภูมิปัญญาศิลป์ที่อยู่ในท้องถิ่น เชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการตนเอง กระบวนการคิด การสืบค้นเสาะหาเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหา การทบทวนสะท้อนคิดผ่านการแลกเปลี่ยนพัฒนาปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ด้วยกระบวนการการทำงานร่วมกันทั้งผู้สอน ผู้เรียน ชุมชน สถานศึกษา หาแนวทางการปฏิบัติและการแก้ปัญหาที่หลากหลาย การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้และศักยภาพรวมถึงการทำงานร่วมกัน การผสมผสานความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ บูรณาการร่วมมือเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์และเครือข่ายพันธมิตรความร่วมมือทางด้านวัฒนธรรมและศิลปะ การนำเสนอและเผยแพร่ นำเสนอประสบการณ์ ผลของการใช้ประโยชน์ผ่านการใช้กิจกรรมศิลปศึกษา ในการเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์พัฒนาเพื่อการพัฒนาช่วยเหลือ ต่อยอด ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคม สู่อการพัฒนาคุณค่าและสร้างมูลค่าภูมิปัญญา พัฒนาความสามารถในการปรับตัว โดยกระบวนการปรับให้ดีขึ้นผ่านการสร้างสรรค์อย่างบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2020). รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในสังคมชนบทไทยภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาพื้นที่การเรียนรู้รู้ด้วยการบริการสังคมของบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: Lifestyle of Young Generation in the Rural Society of Northern and North-Eastern Thailand: A Case Study of Service-Learning Areas of Graduate Volunteer Students, Thammasat University. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 28(2), 1-28.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). ท่องเที่ยวชุมชนบ้านปุงเลศ. แหล่งที่มา <https://www.touronthai.com/article/123308>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรม ตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.



- กฤติเดช สุขसार. (2562). การประยุกต์ใช้การสอนเชิงรุกอาศัยโมเดลในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารสมาคมพัฒนาศึกษาซึ่งการบริการการศึกษาแห่งประเทศไทย (สพบท.), 1(4), 17-24.
- เจษฎา นาจันทอง. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบสังคมเชิงรุกออนไลน์ ที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชีรวัดณ์ นิจนตร. (2561). การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม : ทางเลือกหนึ่งในการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัย. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5(1-31).
- ฐิตียา เนตรวงษ์. (2564). แรเงงานทักษะดิจิทัลของพลเมืองแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับเทคโนโลยีพลิกผันบนชีวิตวิถีถัดไป. วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 2(1), 1-15.
- ทิวพร อรรคอำนวย. (2022). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารเป็นฐานการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในยุคโลกพลิกผัน (VUCA World). Ratchaphruek Journal, 20(2), 29-42.
- ธนีนาฏ ณ สุนทร. (2561). USE - Service Learning Model: สู่การพัฒนาการศึกษาในยุค Thailand 4.0. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 46(3), 325-244.
- ธัญญา พรก่องจันทร์. (2562). การพัฒนาความสามารถในการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจิตอาสาโดยใช้การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบริการสังคม (Service learning): กรณีศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University, 16(73), 50-57.
- นำชัย ชีววิวรรณ์. (2565). พลังแห่ง Soft Skill ทักษะที่จะช่วยให้เด็กเข้าใจความสำเร็จในชีวิตได้มากขึ้น. แหล่งที่มา <https://thepotential.org/knowledge/soft-skill-power/> สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- เนตรธิดา บุญนาค. (2563). SDG Vocab12 Education for Sustainable Development การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD). แหล่งที่มา <https://www.sdgmove.com/2021/05/29/sdg-vocab-12-education-for-sustainable-development/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- ประติมา อัญญรัตน์ตระกูล ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ และชนบพร แสงวณิช. (2560). ศิลปศึกษากับการใช้สถานที่พื้นฐานเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(3), 2732-2749.
- ประทีป คงเจริญ. (2564). ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม: คุณลักษณะสำคัญของพลโลกในยุคเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม. Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University, 15(3), 165-177.

- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2558). การเรียนรู้โดยการบริการสังคม. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University*, 2(1), 9-18.
- ผดุง จิตเจือจุน. (2562). สถานการณ์ปัจจุบันของเด็กและเยาวชนไทย.
- พระสมุห์สุรพล สุทธญาโณ(ดอนเตาเหล็ก). (2563). พลวัตประเพณีการทำบุญกฐินของชาวภูไทใน ตำบลบึงเลิศ อำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด. แหล่งที่มา <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/680>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- ภริมา วิธาสถิตยกุล ชนินันท์ เข้มขวัญยืน. (2565). การเรียนรู้เชิงรุก: แนวทางการเรียนการสอนที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรม การศึกษา และการวิจัย*, 6(3), 921-933.
- รัตนะ พูนเกษม ระวีวรรณ วรรณวิไชย สุวีรัตน์ จินพงษ์. (2565). การพัฒนาโมเดลการสอนนาฏศิลป์ไทยตามแนวคิดสะเต็มสำหรับโรงเรียนวิทยาศาสตร์. *Journal of Arts Management*, 6(2), 711-727.
- รัศมี ศรีนนท์ อุดมกฤษฎี ศรีนนท์ วิการัตน์ ยมดิษฐ์ และกวรรณิการ์ กิจนพเกียรติ. (2561). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(2), 331-343.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). 5 ปี ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการปฏิรูปการศึกษา : บทเรียน ความท้าทาย และปัจจัยสู่ความสำเร็จ. แหล่งที่มา <https://shorturl.asia/ZCzf7>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2565). สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). SDGs. แหล่งที่มา <https://sdgs.nesdc.go.th/เกี่ยวกับ-sdgs/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- สุภัค โอฬารพิริยกุล. (2562). STEAM EDUCATION : นวัตกรรมการศึกษาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 9(1), 1-16.
- Evseeva, S., Evseeva, O., & Rawat, P. (2022). Employee Development and Digitalization in BANI World. Paper presented at the International Scientific Conference on Innovations in Digital Economy.
- Feldman, E. B. (1996). Philosophy of art education.
- Forum, W. E. (2020). The future of jobs report 2020. Retrieved from Geneva.
- Guhn, M., Emerson, S. D., & Gouzouasis, P. (2020). A population-level analysis of associations between school music participation and academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 112(2), 308.
- Jones, I., & Lake, V. E. (2018). Learning, Service, and Caring. *Social Studies and the Young Learner*, 30(4), 28-32.



- Kolodner, J. L., Camp, P. J., Crismond, D., Fasse, B., Gray, J., Holbrook, J., . . . Ryan, M. (2003). Problem-based learning meets case-based reasoning in the middle-school science classroom: Putting learning by design (tm) into practice. *The journal of the learning sciences*, 12(4), 495-547.
- Kooli, C. (2019). The philosophy of education in the sultanate of Oman: Between perennialism and progressivism. *American Journal of Education and Learning*, 4(1), 36-49.
- Layder, D. (2005). *Understanding social theory*: Sage.
- Lee, H. (2013). *Understanding and application of STEM/STEAM education*. Seoul, Korea: Bookshill. Lincoln.
- Org, I. (2015). *The Field Guide to Human Centered Design: Ideo Org*.
- Review101วิจัยร้อยเอ็ด. (2563). หมู่บ้านเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีภูไท. แหล่งที่มา <https://shorturl.asia/plujC>, สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2565
- ROTH, W. M., & Jorret, A. (2014). Toward a theory of experience. *Science education*, 98(1), 106-126.
- Sinha, D., & Sinha, S. (2020). Managing in a VUCA world: Possibilities and pitfalls. *Journal of Technology Management for Growing Economies*, 11(1), 17-21.
- Sullivan, G. (2001). Artistic thinking as transcognitive practice: A reconciliation of the process-product dichotomy. *Visual Arts Research*, 2-12.
- Suriyankietkaew, S., & Avery, G. (2016). Sustainable leadership practices driving financial performance: Empirical evidence from Thai SMEs. *Sustainability*, 8(4), 327.
- Weise, M. R. (2020). *Long life learning: Preparing for jobs that don't even exist yet*: John Wiley & Sons.

สัมภาษณ์

- นายสวัสดิ์ สุวรรณไตร, ราษฎรชาวบ้านด้านดนตรีภูไทบึงเลศ, สัมภาษณ์, 2565
- นายบรรยงค์ ไสภาคะยัง, ราษฎรชาวบ้านด้านดนตรีภูไทบึงเลศ, สัมภาษณ์, 2565
- นางบัวพันธ์ วงศ์ฮาด, ราษฎรชาวบ้านด้านการขับลำและศิลปะการแสดงภูไทบึงเลศ, สัมภาษณ์, 2565
- นางวงสวรรค์ ใจคง, ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 2565
- นางสังวาล กองอุดม, ผู้ใหญ่บ้าน, สัมภาษณ์, 2565

